

хоч ці назви красиві, поетичні. Було б логічніше назвати магазин квітів “Орхідея”, а магазин музичних інструментів – “Ліра”.

Слід визнати, що внаслідок суспільно-економічних процесів відбувається значне збагачення класу еронімів. Простежуються чітко виявлені ономастичні універсали. Слід визначити такі особливості назв магазинів м. Луганська.

- 1) велика кількість іноземних назв,
- 2) тенденція до поширення відсуб’єктивної номінації. У ній переплітаються мотиви давніх і нових традицій;
- 3) прагнення власників називати магазини оригінальними, часто незрозумілими для загалу назвами

Дуже важко дібрати таку назву, яка б, справді, визначала характер роботи закладу і була б неординарною, не схожою на інші, щоб її було легко запам’ятати. Здебільшого назви, що точно передають спеціалізацію закладу, часто безбарвні та однотинні (“Продтовари”, “Промтовари”, “Взуття” та ін.). А ті, що привертають увагу людей, не відповідають призначенню самого закладу (магазин “Медиана”, “Ракета”, “Ельorado”). Тому влучні назви – дуже рідкісне явище.

Отже, проаналізувавши назви магазинів м. Луганська, можна зробити висновок, що проблема упорядкування назв сфери соціально-побутового обслуговування населення потребує подальшого серйозного дослідження під різними кутами зору.

Література

1. Гак В.Г. К типологии лингвистических номинаций // Языковая номинация. Общие вопросы. – М., 1977. – С. 241 – 246.
2. Закон про мови в Українській РСР // Зеленько А.С. Українська енциклопедія юного філолога (мовознавця). Луганськ. Шлях, 2000.
3. Лукаш Г. До питання про класифікацію назв магазинів // Лінгвістичні студії: Вип. 5. 36. наук. праць / Укл. Загітко А.П. (наук. ред.) та ін. – Донецьк. ДДУ, 1999. – 318 с.
4. Телефонний справочник учреждений и организаций г. Луганска – Луганск. Изд-во «Золотые страницы», 1999.

Наталія Лісняк (Тернопіль)

ПРОПРІАЛЬНІ ОСНОВИ В МІКРОТОПОНІМІЇ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

In dem Artikel handelt es sich um Mikrotoponyme des Westpodolien, die von den proprialen Stämmen gebildet sind. Hier sind solche antroponyme und toponyme Stämme zu nennen. Die Abgeleitete von Antroponyme Mikrotoponyme gliedern in 2 Gruppen. Zur ersten Gruppe gehören Mikrotoponyme, die von den persönlichen Eigennamen gebildet sind. Zur zweiten Gruppe gehören Mikrotoponyme, die von den Familiennamen und Spitznamen kommen. Die Abgeleitete von Antroponyme gliedern in 3 Reihen, die von den ökonomischen, mikrotoponymischen und hydronomischen Stämmen.

Важким засобом творення мікротопонімів Західного Поділля служили власні назви, передусім відантропонімні і відтопонімні. У ряді випадків наявні в мові імена, прізвища та прізвиська людей, назви населених пунктів, власні назви менших географічних об’єктів у тому числі й гідрооб’єктів, переживали процес трансонімізації чн, точніше, вторинної номінації.

Антропонімні основи

Відантропонімні українські утворення вже були предметом досліджень ономастів Д.

Бучка, М. Демчук, М. Дуйчака, М. Худаша. і трохи не кожен із них указував на труднощі, які вишикають при потребі розрізнити відантропонімі та віданелятивні утворення

Базовими одиницями, від яких утворювалися відантропонімі мікротопоніми цього розряду на Західному Поділлі, є імена, прізвища та прізвиська людей. У нашому словнику ця група складає приблизно 70 відсотків від усіх назв. Мікротопоніми ЗП цього розряду ділимо на дві групи. До першої належать мікротопоніми, утворені від власних особових імен, а до другої – мікротопоніми, в основі яких лежать відпрізвищеві чи відпрізвиськові деривати.

1. Іменні основи. Культурно-історичний аналіз відпропріальних мікротопонімів показує, що власні імена людей, відображені у мікротопонімах ЗП, належать головним чином до імен християнського календаря східного обряду. В основі мікротопонімів ЗП лежать, передусім, чоловічі імена православного календаря чи гіпокористичні варіанти Андрій, Андріяна, Андрусик, Андрух, Архип, Валько, Василь, Василечко, Василько, Васько, Волександр, Гаврило, Гілько, Гнатко, Гнатуньо, Грицько, Гриць, Демко, Данило, Данилко, Дмитро, Зінько, Іван, Іваночко, Іванцьо, Івась, Івасько, Івув, Йван, Йвон, Йвасько, Йосип, Карпо, Касько, Кирило, Кіндрат, Кузьо, Ксенько, Лесьо, Лук'ян, Макар, Максим, Марко, Мартин, Мар'ян, Микита, Миколай, Миронко, Митрофан, Михаленько, Назар, Нітефор, Нуфрій, Олекса, Онофер, Павло, Панько, Петро, Роман, Романко, Романьо, Савко, Софат, Свідор, Семен, Семенко, Семко, Софій, Станіслав, Стас, Стефко, Стефцьо, Стах, Тарас, Только, Федір, Хома, Юрко.

Крім цього, є серед них і повні імена та варіанти імен католицького календаря, які містять фонетичні ознаки польської мови: Адам, Адаць, Антон, Талеуш, Юзик, Юзьо, Якуб, Ян.

Поряд із іменами християнськими у мікротопонімах представлені й чоловічі імена єврейського календаря: Берко, Гершко, Лейба, Мошко, Сруль, Хаїмко, Шоломко

Ось кілька відіменних мікротопонімів ЗП: *Адацьків Яр* (балка), *Андрів Вир* (вир), *Андріянів Сао* (сад), *Антопова Круча* (круча), *Василевич Кут* (пасовище), *Василечкова Долина* (луг), *Волександрівна* (поле), *Гількова* (долина), *Грицьова Долина* (город, поле), *Данилів Кут* (ліс), *Дмитрове* (пасовище), *Івана Кльопативого* (поле), *Іванцева* (долина), *Йванова Гора* (гора), *Йосипові Рови* (рів), *Кіндратів* (сад), *Мартинівий Ліс* (ліс), *Мар'янів Ліс* (ліс), *Назарова Вулиця* (вулиця), *Панькова* (вулиця), *Петрівка* (вулиця), *Пилипівка* (вулиця), *Романьовий Садок* (сад), *Стефків Кар'єр* (кар'єр), *Стахів Міст* (міст), *Стахова Посадка* (ліс), *Тарасова* (криниця), *Толькова Калабаня* (болото), *Федорова* (гора), *Хаїмкове Небо* (гора), *Юзькова Бинда* (поле), *Якубова Стінка* (ліс).

Рідше використовувалися для творення мікротопонімів ЗП жіночі імена: *Александра*, *Анна*, *Варвара*, *Варварка*, *Верка*, *Волепа*, *Галька*, *Гандзя*, *Гануська*, *Дарина*, *Ганя*, *Ганька*, *Єва*, *Єлена*, *Іванка*, *Йвіна*, *Катерина*, *Катеринка*, *Марина*, *Маринка*, *Марійка*, *Марія*, *Михайлінка*, *Ніна*, *Оксана*, *Олепа*, *Павліца*, *Пазя*, *Паранька*, *Поліна*, *Руся*, *Таньочка*, *Текля*, *Феська*, у тому числі й жіночі імена католицького календаря з деякими польськими особливостями: *Бронька*, *Зося*, *Кася*

Використання жіночих імен при творенні топонімів у минулому було рідшим, оскільки чоловік був главою сім'ї, годувальником, старійшиною роду. Жінка ж була лише другою особою у родині. Та все ж за певних обставин жіночі імена також могли ставати базовими. Це було тоді, коли на жінку переходили обов'язки глави сім'ї або ж коли жінка чимось особливим виділялася в селі. Від них й утворились такі мікротопоніми, як *Александрія* (хутір), *Коло Анни* (пасовище), *Броньчина Стежка* (стежка), *Варварчина Стежка* (стежка), *Кото Волепа* (джерело), *Євіне* (пасовище, ліс), *Єленине Болото* (болото), *Катерини* (частина лісу), *Касьчин* (горб), *Маринин Пляц* (пасовище), *Мариниче Джерело* (джерело), *Кото Ніни* (поле), *Павлінин* (рів), *Паранчин* (яр), *Коло Таньочки* (круча), *Теклине* (поле), *Фецина Долина* (урочище).

2. *Прізвищеві та прізвиськові основи.* У нашому словнику фіксується чимала кількість мікротопонімів, побудованих на прізвищах та на прізвиськах, що свідчить про тісний зв'язок людей із землею

Серед місцевих назв, утворених від онімів, перше місце посідають присвійно-прикметникові назви, які вказують, кому саме належала, чиєю власністю була певна місцевість, хто на ній проживав чи господарював, напр.: *Баболенька* (пасовище), *Безпалка* (сад), *Вільчинського* (поле), *Горішнього* (вулиця), *Гретівка* (пасовище, поле), *Грубівнянка* (частина села), *Джурич* (потік), *Дзигманова* (стежка), *Дзюбанська* (долина), *Ковальський* (ліс), *Левонтова* (хутір), *Ліщинських* (кут села), *Марчукове* (озеро), *Немирівка* (поліс), *Олійникова* (гора), *Онуфрейка* (кут села), *П'ялова* (вулиця), *Петьчищина* (вулиця), *Пробухарів* (поліс), *Хом'яківка* (вулиця), *Хранівщина* (поле), *Цизерівський* (сад), *Черникове* (пасовище), *Штиркове* (пасовище), *Яциків* (поле).

Серед відпрізвищевих й відпрізвиськових мікротопонімів представлена велика кількість двослівних назв. Наприклад *Беркова Руда* (поле), *Бобрікове Озеро* (пасовище), *Ваців Ліс* (ліс), *Войткова Долина* (поле), *Галайшикове Поле* (поле), *Гихів Ліс* (ліс), *Гонтові Поля* (поле), *Джявалова Долина* (долина), *Довбушева Гора* (гора), *Желізняків Сад* (пасовище), *Іжакова Криниця* (ліс), *Йосипи Красівичового* (поле), *Комарова Долина* (долина), *Крукова Долина* (поліс), *Марків Яр* (яр), *Мартиновий Ліс* (ліс), *Медицького Долина* (поліс), *Мельників Сад* (сад), *Мічків Берез* (берез), *Пирогове Поле* (поле), *Процева Березина* (ліс), *Путерові Корчі* (сад), *Радова Гора* (гора), *Ребрикова Гора* (гора), *Тлиецька Долина* (пасовище), *Трембачові Поля* (поліс), *Черваків Окіп* (поле).

Десятки відпрізвищевих та відпрізвиськових мікротопонімів ЗП виступають у формах множини. Прізвище (або прізвисько) глави сім'ї, першого поселенця переходило на всіх членів роду, а згодом закріплювалось за людьми, що жили на відповідній території. А відтак місцевість, де проживали вони, називалась іменем роду. Найчастіше родові іменування ставали назвами хуторів, вулиць, кутків села, рідше – полів, пасовищ. Ономаст Д.Бучко пропонує називати власні назви такого типу дериватами від родових назв [1, 15]. Наприклад: *Борухи* (хутір), *Бурдиш* (горб), *Будзяки* (кут села), *Германи* (частина села), *Глевки* (місце розваги), *Горанці* (частина села), *Долинки* (частина села), *Запорожани* (частина села), *Ковтуни* (хутір), *Козаки* (поле), *Коші* (поле), *Крутяки* (вулиця), *Лами* (поле), *Мандрики* (частина села), *Пархуни* (кут села), *Пушкарі* (частина села), *Сварки* (поле), *Турки* (гора), *Хоминці* (хутір), *Шевці* (кут села).

Аналізуючи мікротопоніми ЗП, утворені від імен, прізвищ та прізвиськ, бачимо, що більшість їх є українськими утвореннями: *Андріїв Вир* (вир), *Андрухівка* (криниця), *Бабійови* (гора), *Бабинець* (кут села), *Безпалка* (сад), *Боднарова* (криниця), *Бойчукова* (криниця), *Вівушів* (гора), *Гайбишин Рів* (поле), *Гончарівка* (вулиця), *Гудилів* (вулиця), *Довбушева Гора* (гора), *Жабиричка* (кут села), *Желізняків Сад* (пасовище), *Іванова Рогатка* (частина села), *Левонтова* (хутір), *Місачикова Долина* (поле), *Немирівка* (поле), *Оленине Болото* (поле), *Павлішин* (рів), *Раківка* (ліс), *Сидорівка* (хутір), *Струсєва* (ліс), *Тютюнова Поляна* (гай), *Уніятова Долина* (частина села), *Чуганівка* (пасовище), *Шпилюкова* (вулиця), *Щурова* (вулиця).

Серед аналізованих мікротопонімів більша частина однослівних. До однослівних унаслідок звичайної універбації перейшли колишні двослівні, коли відпала потреба у базовому компоненті. І а все ж цей процес міг би бути і зворотний, бо, як фіксують записи, в одному і тому ж населеному пункті вживаються два мікротопоніми на позначення одного об'єкта, так звані мікротопоніми-дублети: *Іванова Гора* (гора) – *Іванова* (гора), *Назарова Вулиця* (вулиця) – *Назарова* (вулиця).

Топонімні основи

Наша картотека нараховує 10 відсотків мікротопонімів, утворених від топонімних основ. Серед яких виділяємо такі розряди мікротопонімів, що утворені від:

- ойконімних основ;
- мікротопонімних основ,
- гідронімних основ,

Ці розряди не є рівновеликими, і кожному з них притаманна своя особливість

1. Ойконімні основи. Цей розряд охоплює 95 мікротопонімів. Серед об'єктів, названих цими мікротопонімами, найбільше назв лісів, менше – вулиць, пасовищ, полів. Приклади: *Бережанська* (вулиця) < м **Бережани**, *Білобожницьке* (поле) < смт. **Білобожниця**, *Віконський* (ліс) < с. **Вікно**, *Вовчківська* (вулиця) < с. **Вовчківці**, *Гайовський* (ліс) < с. **Гаї**, *Гермаківський* (ліс) < с. **Гермаківка**, *Дзвенигородський* (кар'єр) < с. **Дзвенигород**, *Жуківське* (частина лісу) < с. **Жуків**, *Забосцьке* (поле) < с. **Забойки**, *Качановецьке* (поле, частина села) < с. **Качанівка**, *Козацька* (дорога) < с. **Козаче**, *Лошнівське* (поліс) < с. **Лошнів**, *Мельницький* (ліс) < смт. **Мельниця-Подільська**, *Озерянська* (дорога) < с. **Озерини**, *Пробіжнчанський* (ліс) < с. **Пробіжня**, *Ридодубська* (вулиця) < с. **Ридодуби**, *Сапогівський* (ліс) < с. **Сапогів**, *Турівська* (дорога) < с. **Турівка**, *Шимковецька* (дорога) < с. **Шимківці**, *Чорнокунська* (гора) < с. **Чорнокінци**.

Більшість таких мікротопонімів утворено від назв сусідніх населених пунктів, у кадастрових планах останніх знаходиться опорний денотат. Отже, називач мусив жити у сусідньому поселенні.

Серед відойконімних мікротопонімів є назви, що мають форму применникових конструкцій. Зокрема, це конструкція родового відмінка з применником *від*: *Від Більча* (вулиця) < с. **Більче-Золоте**, *Від Довжанки* (в'їзд) < с. **Довжанка**, *Від Косова* (поле) < с. **Косів**, *Від Циган* (поле) < с. **Цигани**.

Конструкція родового відмінка з применником *до*: *До Залуччя* (в'їзд) < с. **Залуччя**, *До Прошова* (дорога) < с. **Прошова**,

Конструкція родового відмінка з применником *з*: *З Гермаківки* (в'їзд) < с. **Гермаківка**, *З Козлова* (в'їзд) < смт. **Козлів**, *З Славної* (в'їзд) < с. **Славня**, *З Турильча* (в'їзд) < с. **Турильче**

Конструкція знахідного відмінка з применником *на*: *На Зборів* (в'їзд) < м. **Зборів**, *На Підкамінь* (виїзд) < смт. **Підкамінь**, *На Скоморохи* (дорога) < с. **Скоморохи**, *На Устя* (дорога) < с. **Устя**,

Конструкція орудного відмінка з применником *під*: *Під Деренівкою* (кут села) < с. **Деренівка**, *Під Курниками* (пасовище) < с. **Курники**, *Під Ласківцями* (поле) < с. **Ласківці**,

Кілька мікротопонімів утворено за моделлю родового відмінка применником біля: *Біля Острівця* (круча) < с. **Острівець**.

За моделлю родового відмінка з применником *коло*: *Коло Вілавча* (поле) < с. **Ілавче**, *Коло Червоного* (ліс, поле) < с. **Червоне**.

За моделлю знахідного відмінка з применником *під*: *Під Ладичин* (вулиця) < с. **Ладичин**, *Під Струсів* (вулиця) < с. **Струсів**, *Під Сушин* (пасовище) < с. **Сушин**.

Применникові конструкції на дотопонімному рівні виконували орієнтаційну функцію – вказували точне місце знаходження об'єкта, і це, дотопонімне значення, підтримує зв'язок із позначуваним об'єктом на топонімному рівні. Так, конструкції з применником *від* іменують в'їзди, вулиці, поля; з применником *з* – виїзди, в'їзди; конструкції з применником *на* – виїзди, дороги, стежки, конструкції з применником *під* – кутки села, пасовища, поля.

У цій групі відойконімних утворень існують й двослівні словосполучення: тобто складені назви: *Буданівські Окопи* (окопи) < с. **Буданів**, *Кудринецький Ліс* (ліс) < с. **Кудринці**, *Летяцькі Гори* (гора) < с. **Летяче**, *Новосільський Горб* (горб) < с. **Новосілка**, *Поморецьке Поле* (поліс) < с. **Поморяни**, *Ріпинецьке Поле* (пол) < с. **Ріпинці**

2. Мікротопонімні основи.

Основи, похідні від мікротопонімів, указували на

зниклий мікротопонім або на такий, який ще паралельно функціонує в певній місцевості.

Перша особливість притаманна назвам вулиць, в основу яких лягли назви зниклих уже хуторів. Наприклад: *Качурівка* (вулиця) < *Качурівка* (хутір), *Кугутівка* (вулиця) < *Кугутівка* (хутір). Процес зникання первинних мікротопонімів і перетворення їх (у т ч і перехід) у інші мікротопоніми такі ж чи видозмінені (з різними афіксами) відбувається постійно. Наприклад *Брід Коло Пасіки* (брід) < *Пасіка* (поле), *За Млакою* (поле) < *Млака* (болото), *Замогила* (поле) < *Могила* (могила), *Заясенівці* (поле) < *Ясеновець* (ліс), *За Ясеновцем* (поле) < *Ясеновець* (ліс), *Потік З Чорної Скали* (потік) < *Чорна Скала* (гора), *Чагорецький Горб* < *Чагарі* (хутір), *Юрковецька Долина* (долина) < *Юрківці* (хутір)

У ряді випадків не вдається точно визначити, котрий із мікротопонімів первинний, а котрий – вторинний. Так, наприклад, мікротопонім *Калабаня* позначає і куї села, і поле. Припускаємо, що невисихаюча *калабаня* могла знаходитись на дорозі до села і вже з цієї ознакою перейти у власну назву на позначення кутка села, а після того за суміжністю і – на назву поля.

Є випадки, коли первинність визначити складно, наприклад: *Зарудка* (долина, поле), *Кути* (ліс, пасовище, чагарник), *Ярмівка* (поле, частина лісу, частина ссла).

3. Гідронімні основи. Ця група найменша. Вона складає біля 20 мікротопонімів. Точну кількість мікротопонімів вказати неможливо, оскільки не завжди вдається визначити первинність назви. В основу мікротопонімів цього розряду лягли власні назви річок, ставів, потоків, струмків, джерел. Так від назв річок утворилися такі мікротопоніми: *Закоронець* (частина села) < р. *Коронець*, *Збруч* (в'їзд) < р. *Збруч*, *Надсерет* (поле) < р. *Серет*, *Стрипа* (луг) < р. *Стрипа*.

Від власних назв потоків утворилися наступні мікротопоніми: *Масівка* (долина) < р. *Масівка*, *У Вільховім Потюці* (криниця) < р. *Вільховий Потік*, *У Дзвінкові* (криниця) < кр. *Дзвінка*.

Власні назви джерел, криниць, ставів лягли в основу мікротопонімів. *Безодня* (долина) < дж. *Безодня*, *Гуркало* (частина села) < дж. *Гуркало*, *Горішній Став* (частина села) < ст. *Став*, *Громова* (потік) < кр. *Громова*

Отже, назви мікрооб'єктів, що походять від гідронімів, здебільшого перейшли в мікротопоніми без жодних структурних змін (*Безодня*, *Гуркало*), деякі з них утворилися префіксальним способом (*Закоронець*, *Надсерет*) чи є прийменинковими конструкціями (*У Дзвінкові*). Встановлено, що серед пропріальних основ досліджуваних мікротопонімів переважають антропоніми, передусім прізвищові та прізвищеві, а відтопонімних основ значно менше. Останні найчастіше є компонентами складних назв.

Література

- 1 Бучко Д. Ойконіми Покуття, утворені від родових назв // Проблеми регіональної ономастики (Тези доп. і повід. наук. Семінару). – Київ, 1994 – С. 15-16.
- 2 Словник власних імен людей (українсько-російський і російсько-український) / За ред. Скрипник Л.Г. - К.: Наук. Думка, 1972. – 280 с.
- 3 Худаш М.Л., Демчук М.О. Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропоніми утворення). – К.: Наук. думка, 1991. – 268 с.
- 4 Худаш М.Л. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (утворення від слов'янських автохтонних відкомпонітних скорочених особових власних імен) – К.: Наук. думка, 1995 – 363 с.